

mennyi személyre vonatkozik, és *kizárólagos*, azaz más államok semmilyen tevékenységet nem fejthetnek ki az állam területén annak hozzájárulása nélkül. Az államterület részei: a *szárazföldi* terület, a *vízi* terület és az ezek feletti *légtér*, valamint a tartozékok (pl. kontinentális talapzat), továbbá az úszó és repülő államterületek (az állam lobogóját viselő hadi- és kereskedelmi hajók, az államban lajstromozott katonai és polgári repülőgépek, űrhajók).

Az államok területének jelentős része általában egybefüggő *szárazföld*, de ez nem feltétele az államiságnak, gondoljunk csak az óceániai szigetállamokra. Az államok *vízi* területéhez nemcsak a folyók, tavak tartoznak, hanem bizonyos részben a tengerek meghatározott része is, amelynek meghatározásával, kereskedelmi és hadi célú használatával foglalkozik a *tengerjog*. Korábban a jogtudósok az államok szárazföldi és vízi területei feletti *légtér* teljes szabad használatának elvét vallották, és csak a 20. század elején jelent meg az az elmélet, amely szerint a légtér jogi helyzete járulékos, azaz osztja az alatta fekvő terület jogi helyzetét (a Kármán-vonalig).²

Egy állam területe létrejöhet, illetve megváltozhat *eredeti* vagy *származékos* területszerzéssel, *erőszakos* vagy *békés* úton. *Eredeti* területszerzésről akkor beszélünk, ha korábban uratlan területet (terra nullius) egy állam birtokba vesz (önmagában a terület felfedezése nem elegendő, azt uralom alá is kell vonni). Ennek lehetősége napjainkra gyakorlatilag kimerült. A *származékos* területszerzés legnagyobb nehézsége, hogy egy állam új területeket csak egy másik államtól szerezhet meg. Egy másik államtól területet szerezni *szereződéses* (békés) vagy *nem szerződéses* (erőszakos) megoldásokkal lehet.

A szerződéses megoldások között említhetjük a két állam kölcsönös megállapodása alapján – jellemzően politikai, gazdasági (pl. vízgazdálkodási) okokból – megvalósuló területcserét vagy a háborúkat lezáró békeszer-

ződések alapján történő területátengedéseket. A nem szerződéses megoldások között első helyen a háborúk során, fegyveres úton véghezvitt területszerzések (annexió, hadi foglalás) állnak, de ide sorolhatók a választott bíróságok eljárásai is (bécsi döntések – Felvidék, Észak-Erdély; daytoni egyezmény – Bosznia, Brčko). A továbbiakban a szerződéses megoldásokat vizsgálom, elsősorban a természeti események miatt, illetve a nemzetközi jogi aktusok keretében történő, államok közötti területcserével létrejövő területváltozást.

A mindennapok szemszögéből nézve *mesterséges* és *természetes* államhatárokat különböztethetünk meg. A mesterséges államhatárok megállapítása az alábbi politikai határmegállapítási elvek szerint történhet:

- természetes határok elve alapján az államhatárt egy adott, egyértelműen meghatározható, látható természeti képződményen kell megállapítani, pl. hegységek vízválasztóvonalán, vagy a folyó középvonalában (l. a tatrai tengerszem-ügyet);³
- történeti határok elve alapján a már kialakult, államokat elválasztó helyeken kell megállapítani a határt, ott, ahol az már régóta fennáll (pl. Szent István korabeli mezsgye az osztrák hercegség felé);
- földrajzi összefüggés elvére elsősorban tengeri határok, tengerben levő szigetek közötti határok meghatározásakor hivatkoznak;
- nemzetiségi határok elve szerint az államhatárokat úgy kell kialakítani, hogy az azonos nemzethez vagy etnikumhoz tartozók egy állam területére kerüljenek.

Az államhatárt meghatározó politikai döntést a jogi meghatározás követi. Így történt ez az első világháború után is: a háborút lezáró győztes hatalmak politikai döntésének következménye lett a trianoni békeszerződés.

Az államhatár jogi megalapozása után az államhatár pontos, részletes leírása, majd a természetbeni kitzúzése és megjelölése, láthatóvá tétele következik az alábbiak szerint:

2 A Kármán Tódor (1881–1963) magyar gépészmérnök-fizikus által kidolgozott rakéatechnológiai elmélet szerint 83 km az a magasság, ahol a levegő felhajtóerejével közlekedő repülőgépek még haladni tudnak.

3 Ausztria és Magyarország között független nemzetközi bíróság döntött egy már 200 éve vitatott 5 km²-es területről. A tatrai tengerszem ügyeként folyt a vita hosszú ideig, végül a természetes határookra hivatkozva döntött a választott bíróság (l. az 1897. évi II. törvénycikket és az 1903. évi IX. törvénycikket).

– *delimitáció*: az államhatárt az azt meghatározó szerződések általában szövegesen is leírják;

– *demarkáció*: a delimitációt követően az államhatárt a szerződések alapján létrejövő, a szerződő államok képviselőiből álló vegyesbizottságok a helyszínen kijelölik és jegyzőkönyvekben részletesen leírják;

– *abornement*: a demarkáció után a pontos, precíz földmérési-térképészeti meghatározás következik. Az államhatár vonalát a természetben határjelekkel megjelölik és gondoskodnak a határjelek közötti láthatóság biztosításáról (határnyiladék kitisztításáról). A mérési és számítási munkák eredményeképpen készülnek el a határokmányok. A legfontosabb határokmányok: a részletes határleírás, a határtérkép és a koordinátajegyzék;

– *redemarkáció*: egy már megállapított államhatár eredeti helyének ellenőrzése, pontosítása, újfelmérése, újbóli kitűzése, újbóli megjelölése.

A fenti lépések során válik az államhatár az elvont jogi-filozófiai fogalomból „kézzelfogható”, a természetben látható dologgá.

A magyar belső jogban csak az utóbbi években határozták meg egyértelműen az államhatárral kapcsolatos fogalmakat, eljárásokat. Korábban nem volt egységes, részletes meghatározása a nemzetközi szerződések alapján létrehozott határokmányoknak, illetve ezek megjelenésének a magyar jogban, tisztázatlan volt az államhatár okmányainak földmérési szerepe, feladata. Az okmányok kezelését és az

azokból történő adatszolgáltatást sem szabályozták. A Határőrség és a Rendőrség integrációja is elősegítette, hogy megszülethessen az *államhatárról szóló 2007. évi LXXXIX. törvény* (a továbbiakban: *Határtörvény*).

Magyarország államhatára, az államhatár jellege

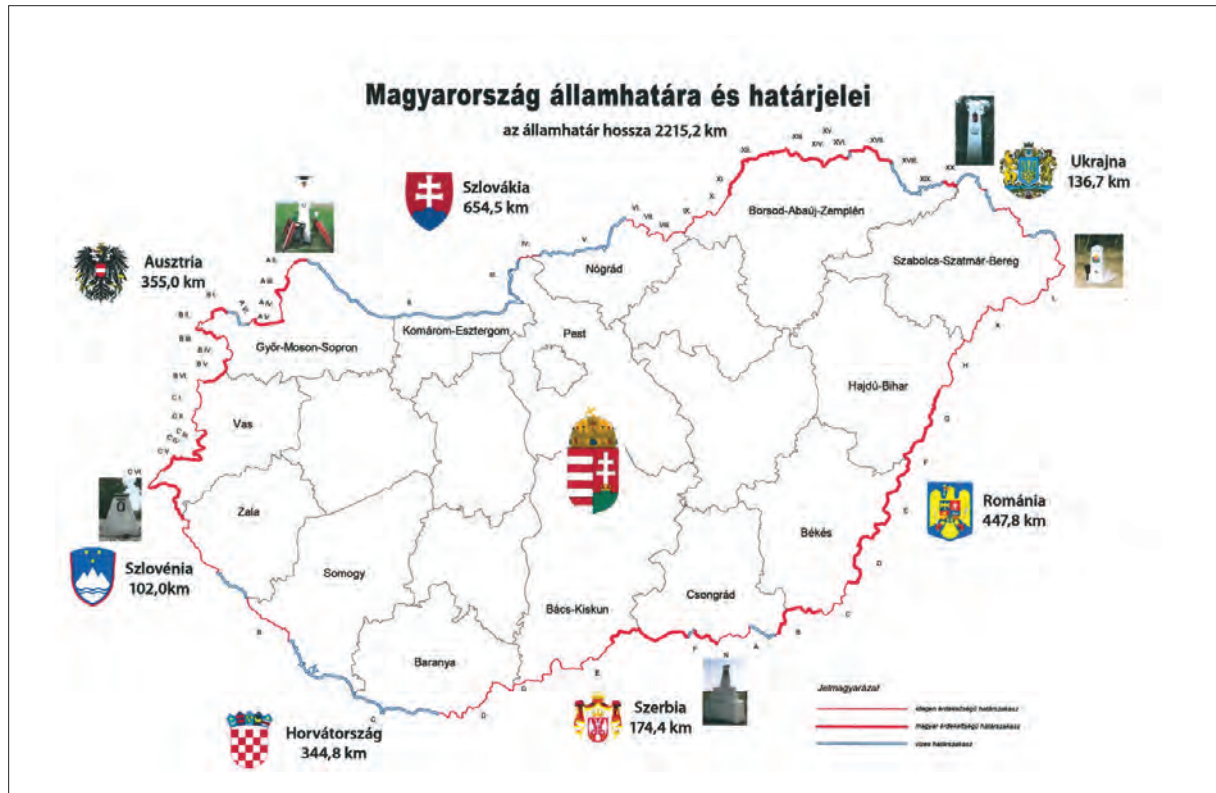
Magyarország államhatára 2215 km hosszú. Ebből 355 km Ausztriával, 655 km Szlovákiával, 137 km Ukrajnával, 448 km Romániával és 621 km az egykori Jugoszláviával közös. Mivel Szlovénia és Horvátország, illetve Horvátország és Szerbia még vitatja a korábbi tagállamok közötti, államhatárrá vált egykori belső határokat, a magyar–szlovén–horvát és a magyar–horvát–szerb hármashatárpontok pontos helye az egykori magyar–jugoszláv államhatár vonalán még nincs véglegesítve.

Magyarország államhatára nagyrészt szárazulaton halad, és azt az államhatár vonalán elhelyezett határjelek jelölik (*közvetlen megjelölés*). Az államhatár jelentős része – a 2217 km-ből 690 km (!) – azonban vízi határszakasz. E szakaszokon az államhatár valamely folyó, patak, csatorna medrének, kisvízszinti vízfelületének vagy hajózható főmedrének középvonalával egyezik meg. A határvizekben lévő államhatár a legtöbb esetben állandó, de a magyar–szlovák és a magyar–román államhatáron mozgó határvonal is található. A mozgó határvonal alkalmazkodik a határvizek medrének természetes változásaihoz.

Magyarország határait az 1920. június 4-én aláírt békeszerződés határozza meg. Az új államhatárt a békeszerződés 27. cikke írja le nagy vonalakban (*delimitáció*) és térképen is ábrázolja. Az államhatár részletes, pontos meghatározását, kitűzését és megjelölését a békeszerződés alapján felálló határrendező bizottságok végezték el (*demarkáció*, *abornement*). Az államhatár további fenntartását, láthatóságának biztosítását és a vegyesbizottságok további működését a békeszerződés nem szabályozta, ezt az érintett államok között kötendő külön szerződéseknek kell rendeznie.

■ Határkövek 1863-ból és 1922-ből (a szerző felvétele)

■ Magyarország államhatárai (A korabeli határokmányok archív példányai a földmérési és térinformatikai államigazgatási szerv /ma: Budapest Főváros Kormányhivatala, Földmérési és Távérzékelési és Földhivatali Főosztály/ államhatárügyi irattárában tekinthetők meg.)

A határszerződések általános rendelkezései

Az államhatár felmérésével és megjelölésével, a határjelek karbantartásával kapcsolatos nemzetközi szerződésekről általánosságban elmondható, hogy valamennyi szomszéd állammal csaknem azonos szerkezetűek, a szabályozott kérdések köre is hasonló, azonban nyelvezetük és egyes rendelkezéseik nagyon eltérnek egymástól. Minden szerződésben megtalálható azonban az alábbi kérdéskörök rendezése: az államhatár jogi alapját képező szerződések felsorolása, az államhatár általános jellegének meghatározása, az államhatár megjelölésének módjai, a határjelek karbantartása, a láthatóság biztosítása, a határnyiladék tisztántartása, a határokmányok létrehozása, módosítása, jóváhagyása, az államközi vegyesbizottságok (határbizottságok), a határmunkák végzéséhez kapcsolódó, a földtulajdonosokat érintő tűrés kötelezettség. A szerződések általában rendelkeznek továbbá a határbizottságok munkájának általános kereteiről is. Magyarországon a

határbizottságok elnökét a határrendészetért felelős miniszter, a határbizottság tagjait – a feladatkörnek megfelelően – a határrendészetért felelős miniszter vagy a térképészetért felelős miniszter egyedi okirattal nevezi ki, az érintett minisztériumok, az Országos Rendőr-főkapitányság és a földmérési és térinformatikai államigazgatási szerv munkatársai közül. Ez utóbbi szervezet 1967 és 2016 között a Földmérési és Távérzékelési Intézet, 2017. január 1-jétől a Budapest Főváros Kormányhivatala (a továbbiakban: FÖMI).

A határszerződések különös rendelkezései: az államhatár változása

Az államhatár természetes változása

A magyar–ukrán, a magyar–jugoszláv és a magyar–osztrák államhatár vonala állandó, ezért az államhatár a határvizek természetes változásához nem alkalmazkodik. Az eredeti felvételezés óta bekövetkezett mederváltozások miatt napjainkban a határvonal nagyon

sok helyen metszi a határvizeket, és ebből következően a folyók, patakok olykor több hektáros szárazulatokat választanak el az állam öszszefüggő területétől. Ezen elválasztott részek gazdasági hasznosítása a nehézkes megközelítés miatt problémákat okoz, de nehezíti a határrendészeti, a természetvédelmi és a vízügyi szervek munkáját is. Példaként lehet említeni a magyar–osztrák államhatáron a Rába folyót Szentgotthárd–Alsószölnök térségében, vagy a magyar–horvát államhatáron a Mura és Dráva folyókat, amelyek csaknem 100 helyen metszik az államhatárt.

A magyar–szlovák és a magyar–román államhatáron csak azon határvizek esetében alkalmazkodik az államhatár a határvizek természetes változásához, amelyeknél a határokmányok (határleírások) így rendelkeznek. A külön nem jelzett határvizek esetében az államhatár ugyanúgy állandó, mint szárazulatokon.

És mikor mozog az államhatár? – tehetjük fel a kérdést. Gyakorlatilag akkor, ha az arra felhatalmazott határbizottság dönt a határvíz új felméréséről és a felmérés alapján meghatározza az új határvonalat. Az új határvonalról szóló döntést a határbizottság jegyzőkönyvezi és elkészíti a megváltozott állapotokat ábrázoló határokmányt. A jegyzőkönyvet és a határokmányt mindkét szerződő fél illetékes szervének jóvá kell hagynia. Az adott állam jogrendjétől függően ez lehet a Kormány, egy miniszter vagy egy államtitkár.

Magyar–román államhatár

A magyar–román államhatáron a Maroson, a Fekete-Körösön, az Égher-csatornán és a Túr folyón mozgó a határvonal. Az 1983. évi magyar–román egyezmény 7. cikke értelmében

– a Maros határfolyó nem szabályozott szakaszán, mint az egyezmény szerint hajózható folyón, a határvonal a fő hajózóút középvonalában van és a természetes változásoknak megfelelően módosul;

– a Fekete-Körösön, az Égher-csatornán és

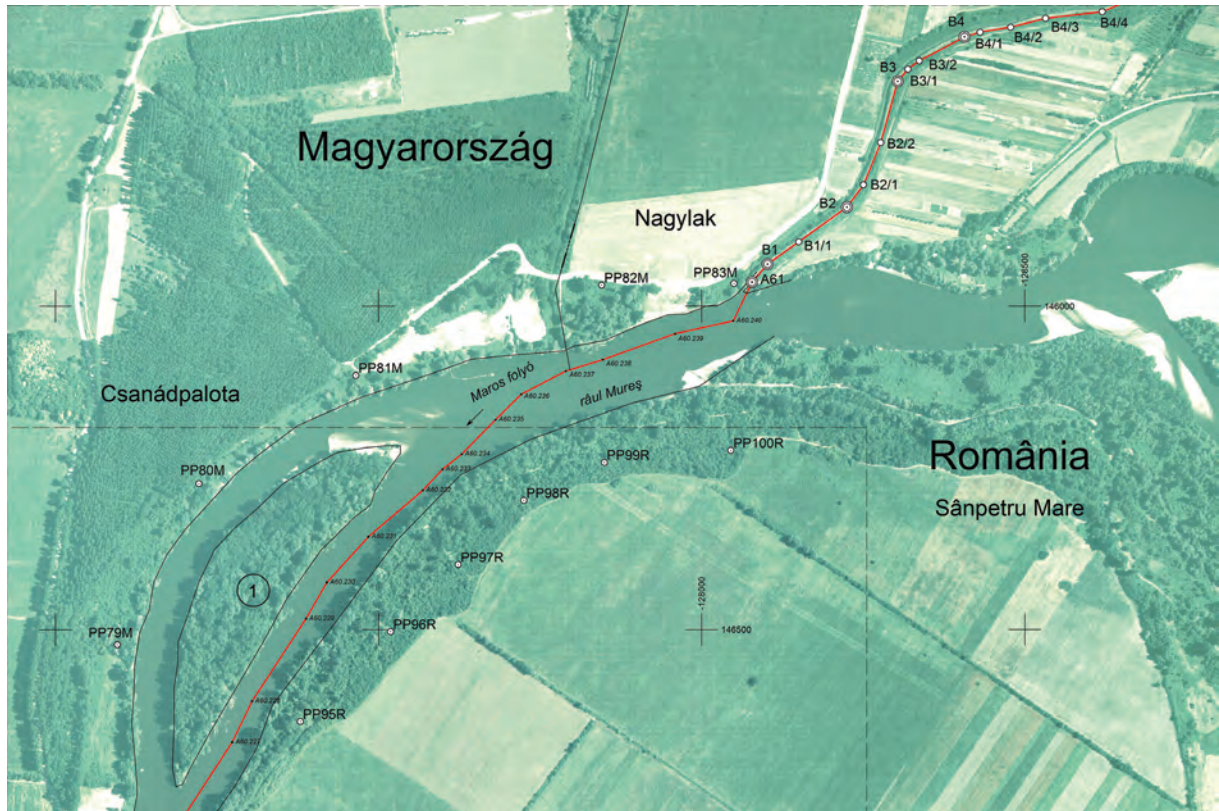
a Túr folyón mint nem hajózható határvizeken a partok természetes változásai által okozott középvonal áthelyeződéséhez alkalmazkodva változik a határvonal.

A bekövetkezett változások és az új határvonal megállapítása érdekében a határmegbízottak minden tízedik évben végrehajtják a határvonal vízi szakaszain a határvonal közös ellenőrzését.⁴ Ebből a célból a magyar és román földmérők közösen geodéziai méréseket végeznek. A Maros folyó felmérése során, mivel a fő hajózóút helyének megállapítására is szükség van, a partok felmérésén kívül sor kerül a meder felvételezésére is. A mérési eredményeket a földmérési szakértők a vízügyi szakértők bevonásával dolgozzák fel, figyelembe véve a vízügyi előírások szerinti, a vízi út osztályának megfelelő hajóméreteket. A földmérési szakértők a mérési és számítási munkák eredményeiből, a fő hajózóút középvonalának figyelembevételével megállapítják a változásokat, elkészítik az érintett szakaszokra vonatkozó új határokmányok tervezetét és javaslatot tesznek a határmegbízottaknak az új határvonalra. A határmegbízottak az előterjesztett okmányokat felülvizsgálják és megállapítják az új határvonalat, valamint a szigetek hovatarozását. A jegyzőkönyveket a szerződő felek, azaz a kormányok hagyják jóvá. A határfolyók felmérésére legutóbb 2015-ben került sor korszerű földmérési technológiák alkalmazásával. A határokmányok jóváhagyása jelenleg zajlik.

Magyar–szlovák államhatár

A magyar–szlovák államhatáron minden nagyobb határvízben mozgó az államhatár. Kiseb folyók, patakok esetében nem lehet egyértelmű szabályt felállítani. A mozgó vagy nem mozgó jelleget egyértelműen csak a határleírás leíró része határozza meg. Az 1956. évi szerződés 3. cikke alapján a mozgó határvonal meghatározására két lehetőség van: a két part kiegyenlített vonala által meghatározott

4 A határbizottságok helyett magyar–román viszonylatban még a szovjet mintájú határmegbízotti rendszer működik.

■ Határvonal meghatározása a Maros folyón

középvonalként vagy a kisvízszintnek megfelelő meder középvonalaként.⁵ A két középvonal csak látszólag azonos. Egy aszimmetrikus meder esetében alacsony vízállásnál előfordulhat, hogy a partok kiegyenlített vonalából meghatározott középvonal szárazulatra kerül (pl. Tisza határfolyó kanyarulatai). Ez pedig a határfolyókon a vízhez való hozzáférés biztosításának alapelveivel ellentétes helyzeteket idézhet elő. Sajnos a szerződés e rendelkezésében szereplő két meghatározási mód közötti választás folyamatos vitákra ad okot a magyar és a szlovák fél között. A határvizek partjai általában növényzettel dúsan benőttek, domborzatilag erősen tagoltak, ezért a part kiegyenlített vonalának meghatározása mindig problémát okozott és okoz napjainkban is. A több évtizedes gyakorlat szerint ezért a határvizek meghatározása a kisvízszinti vízfelület széleiből történt és történik. A kisebb határvizeket az államhatár eredeti meghatározása óta nem

mérték fel, mivel jelentőségük és természetes mederváltozásuk kicsi. A nagyobb határvizek, így a Tisza, a Bodrog, a Sajó és a Hernád újfelmérése 1925 óta többször megtörtént. Az újfelmérés eredményeként a hatályos határokmanyokat eltérő színű felszerkesztésekkel kiegészítették vagy új határokmanyokat dolgoztak ki. Az Ipoly folyót olyan sok helyen szabályozták, hogy a természetes változásokat 1925 óta átfogóan nem vizsgálták, csak egyes helyeken mérték fel a part változásait. A mesterséges vízgazdálkodási beavatkozások rendezéséről Magyarország és Szlovákia külön szerződést kötött. A mozgó határvonal meghatározásával kapcsolatos eljárást a Duna (II. határszakasz) legutóbbi (1925 óta első és eddig egyetlen közös) újfelmérésén keresztül mutatom be.

A Duna már sok évszázada nagyon jelentős nemzetközi vízi út. A folyó igazgatásával foglalkozó első Duna Bizottság mint nemzetközi szervezet 1856-ban alakult meg. A jelen-

5 1958. évi 15. törvényerejű rendelet a Magyar Népköztársaság és a Csehszlovák Köztársaság között az államhatár rendjének szabályozása tárgyában 1956. évi október hó 13. napján Prágában aláírt szerződés kihirdetéséről (https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=95800015.TVR)

leg hatályos, a dunai hajózás rendjéről szóló egyezményt a nagyhatalmak és a parti államok 1948. augusztus 18-án kötötték meg Belgrádban. A szerződő felek az egyezményben kötelezik magukat arra, hogy a „*Duna szakaszait [...] hajózható állapotban tartják és elvégzik azokat a munkálatokat, amelyek a hajózás feltételeinek biztosítására és megjavítására szükségesek.*”⁶ Ennek érdekében a magyar–szlovák államhatáron a vízügyi szervek közösen tartják fenn a hajózóutat a Duna Bizottság által meghatározottak szerint. A hajózóúton folyamatosan biztosítani kell a legalább 25 dm-es vízmélységet. A vízügyi szervek két-évente felváltva mérik fel a Duna medrét, a felmérés alapján meghatározzák az évenkénti kotrási és hajóút-kitűzési terveket. A 2000-es évekre a hajózóút és az államhatár már teljesen eltért egymástól. Ennek a nagy eltérésnek a jelentősége a balesetek, havariák helyének eldöntésekor, a vám-, vízi- és határrendészeti feladatok államterület szerinti illetékességének megítélésekor mutatkozik meg. A fentieket is figyelembe véve, a magyar–szlovák határbizottság 2004-ben döntött úgy, hogy a Duna 1708–1811 fkm közötti szakaszán új határvonalat állapít meg. Ennek érdekében a vízügyi szervek mérési eredményeit felhasználva a földmérési szakértők meghatározták a hajózható főmeder (-25 dm-es izovonalak által a teljes mederből kimetszett meder) középvonalát. A határbizottság úgy döntött, hogy a meglévő határtérképekre kell felszerkeszteni az új határvonalat, valamint a hajózható főmeder széleit. Az új határvonal most már nagymértékben követi a hajózóút középvonalát. Az új felmérés eredményeit a határbizottság kiegészítő határozatában dokumentálta. A határozatot mindkét szerződő fél illetékes szerve jóváhagyta és jogszabályban ki is hirdette. Magyarország államterülete a Duna természetes változása következtében mintegy 12 hektárral nőtt meg. A határozat alapján a FÖMI gondoskodott az államhatár változásának átvezetéséről az Ásványráró és

Pilismarót községek közötti, 103 km-es szakaszon.

Az államhatár mesterséges megváltoztatása

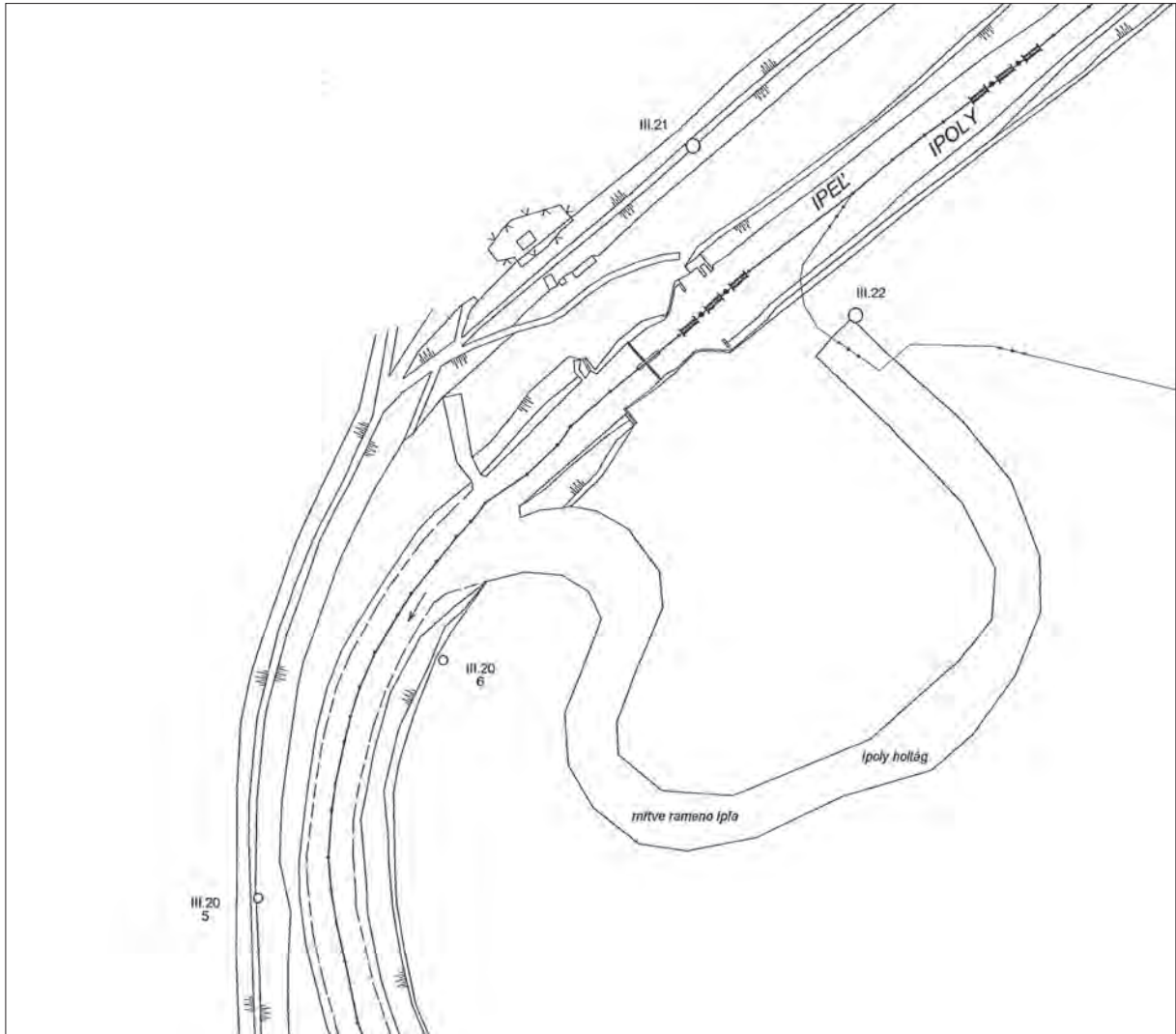
Az államhatár békés úton, nem háborút lezáró békeszerződésekkel történő mesterséges megváltoztatása elsődlegesen a szerződő államok kölcsönös érdekén alapul. A közös érdek sokféle lehet: területek biztosítása lakó- és iparterületek fejlesztéséhez, a határfolyók természetes változásai során az államtól elválasztott területek kicserélése vagy a határfolyók vízgazdálkodási, árvízvédelmi okokból történő szabályozása.

Magyarország államhatárának békés úton történő mesterséges megváltoztatása eddig minden esetben határvizek szabályozásához kapcsolódott. A magyar–osztrák államhatárt két alkalommal módosították árvízvédelmi beavatkozásokat követően a Bozsok-patak, a Pinka és a Lapinca határfolyó térségében. A magyar–szlovák államhatárt szintén két alkalommal módosították: először 1952-ben, többek között lakótelkek kialakításának biztosítása érdekében Somoskőújfalu településen, illetve az Ipoly és a Ronyva szabályozása miatt; másodsor 1997-ben az Ipoly, a Sajó és a Ronyva szabályozása következtében a szabályozott folyók által leválasztott államterületek kicserélése érdekében.

A magyar–csehszlovák államhatáron az 1960-as évek közepén kezdődtek meg az Ipoly (III. és V. határszakasz), a Sajó (X. határszakasz) és a Ronyva (XIX. határszakasz) határfolyókon a szabályozási munkák. A folyószabályozás az első időszakban az árvízi védekezést szolgálta, a későbbiekben az Ipoly szabályozása már a nagyvárasi vízlépcső megépítéséhez is kapcsolódott. Az Ipolyon öt, többek között öntözési célú duzzasztó épült meg (cseh)szlovák kivitelezésben. A két utolsó duzzasztómű építését 1992-ben fejezték be.

A szabályozási munkák több szakaszban folytak és fejeződtek be, így a magyar–(cseh)

6 1949. évi XIII. törvény a Dunán való hajózás rendjének szabályozása tárgyában Belgrádban 1948. évi augusztus hó 18. napján kelt nemzetközi Egyezmény becikkelyezéséről. 3. Cikk. (https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=94900013.TV)

■ Az államhatár a holtágból a szabályozott mederbe került (Tésa, Pest megye)

szlovák határbizottság is több szakaszban mérte fel a szabályozott határfolyó új medrét, majd határozta meg a leválasztott államterületeket. A három folyó térségében 294 leválasztott államterület keletkezett. Az egyenleg Magyarország javára 10 106 m² eltérést mutatott, ezért ugyanakkora területet kellett még szárazulaton átadni Szlovákiának. Az átadandó kiegyenlítő területet a '80-as évek végén az illetékes vízügyi igazgatóság sajátította ki Tésa község külterületén az Ipoly partján, a IV. határszakasz elején.

A magyar–szlovák határbizottság 1994 decemberében felülvizsgálta és jóváhagyta a földmérő szakemberek által előkészített, a

szervezési részét képező határokmányokat (határvonal részletes leírása, koordinátajegyzék, területjegyzék, áttekintő vázlat, határtérkép).

A jóváhagyott határokmányokat mindkét küldöttség a szerződést előkészítő szervek elé terjesztette. A szerződés szövegtervezetét a tárgyalóküldöttségek két tárgyalási fordulón egyeztettek. Az egyeztetés lezárását követően a belügyminiszter felhatalmazást adott a szerződés parafálására. A szerződést a két állam belügyminisztere Pozsonyban, 1997. április 21-én írta alá. A magyar jogalkotásban korábban és azóta sem tapasztalt gyorsasággal az Országgyűlés 1997. július 1-jén megerősítette

a szerződést.⁷ A szerződés jóváhagyása Szlovákiában sokáig elhúzódott, így az csak 1999. május 1-jén lépett hatályba.

Az Országgyűlés a szerződést a *1999. évi LXXX. törvény* hirdette ki, a mellékletét képező határokmányok nélkül. Az azóta eltelt időszakban a jog fejlődését figyelembe véve a *Határtörvény* 1. § (4) bekezdés alapján a kapcsolódó határokmányok mint nemzetközi szerződések jelennek meg a magyar jogban, így a *Határtörvény* rendelkezéseinek megfelelően a *2009. évi XII. törvény* kihirdette a mellékleteket is.

A szerződés kihirdetését követően a FÖMI a Pest, a Nógrád és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Földhivatalokkal közösen gondoskodott a változások ingatlan-nyilvántartási átvezetéséről.

Érdemes megemlíteni, hogy szemben a csereszerződések arányosságára vonatkozó polgári jogi előírásokkal, az államok közötti területcsere esetében az elszámolás alapja kizárólag a terület. Sem a kicserélt termőföld, sem a földrészleten lévő egyéb érték (pl. faállomány) nem befolyásoló tényező.

Az államhatár változásának átvezetése a földügyi nyilvántartásban

A földügyi szervezetek feladatai

A földmérési és térképészeti tevékenységről szóló 2012. évi XLVI. törvény (Fttv.) értelmében az államhatár földmérési munkái az állami alapmunkák közé tartoznak. Az *Fttv.* végrehajtási rendeletei előírják a földmérési és térinformatikai államigazgatási szervnek, hogy hatósági jogkörében eljárva végezze az államhatár és földmérési munkarészeinek nyilvántartását, változásvezetését, az azokból történő adatszolgáltatást, és további feladatként lássa el az államhatárral kapcsolatos helyszíni földmérési és az államhatár jeleivel kapcsolatos tulajdonosi feladatokat.

Az államhatár vonalában bekövetkezett

változások ingatlan-nyilvántartási átvezetését korábban a Kormány 338/2006. *rendelete*, napjainkban a 384/2016. *rendelete* szabályozza. Az ingatlan-nyilvántartásban az államhatár vonalának helyzetében és a határvonal megjelölésében bekövetkezett változásokat a határokmányok (az azokat kihirdető törvény), illetve a kiegészítő határokmányok (az azokat jóváhagyó rendelet) alapján a FÖMI által elkészített változási vázrajzok és az ahhoz tartozó egyéb munkarészek alapján kell átvezetni.

A változásokat tartalmazó határokmányok hatályba lépését követően lehet az ingatlan-nyilvántartási eljárást megindítani. Sajnos magának a változásnak a bekövetkezése, az ezt dokumentáló okmány elkészülte, mindkét érintett állam illetékes szervei által történt jóváhagyása és hatályba lépése között sokszor több év telik el. Ezen időszak alatt a FÖMI a határokmányok nyilvántartási példányán „cenzúrásan”, előzetesként tartja nyilván a változásokat.

Az államhatár változásakor az új és a régi határvonal között államterületek választódhatnak le. A Magyarországtól elkerülő területeket „átadott”, a Magyarországhoz idekerülő területeket „átvett” földrészleteknek nevezzük.

A Magyarországtól elkerülő területeknek minden esetben – legkésőbb az államhatár változásának hatályba lépésekor – a Magyar Állam tulajdonában kell lennie. Ha valamilyen oknál fogva magántulajdonban lévő területet érint az államhatár-változás, akkor az érintett területet a Magyar Államnak meg kell vásárolnia, vagy ha ez nem lehetséges, akkor a kisajátításról szóló (ma: 2007. évi CXXIII.) törvény alapján ki kell sajátítania. A határvi-zek esetében a mozgó államhatár új helyének megállapításakor egy már bekövetkezett természetű változást „követ” az államhatár. A természetes változás megakadályozása érdekében a parti ingatlan tulajdonosa jogosult – vízjogi engedély alapján – saját maga bevédeni a partot (a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII.

7 1999. évi LXXX. törvény a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között az Ipoly, a Sajó és a Ronyva határfolyók vízgazdálkodási szabályozása következtében az államhatár megváltoztatásáról szóló, Pozsonyban, 1997. április 21-én aláírt Szerződés kihirdetéséről (https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99900080.TV)

törvény). A víz által elhabolt területekért és az államhatár változásának ezzel összefüggő módosítása miatt bekövetkező területcsökkenésért az ingatlan tulajdonosának nem jár kártalanítás.

A Magyarországhoz kerülő területek a Magyar Állam tulajdonába egyéb jogcímen kerülő vagyonnak minősülnek, és így a Magyar Állam tulajdonosi jogait képviselő Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodási Zrt. (MNV) lesz a terület első kezelője. A későbbiekben az MNV dönt az átvett területek további sorsáról, eladásáról, vagyongazdálkodásba vagy bérbeadásáról. A FÖMI már az előkészítő munka során jelzi az MNV-nek a bekövetkező államhatár-változásokat, megjelölve az érintett állami ingatlanokat és a Magyarországhoz kerülő területek előzetes adatait.

Az ingatlan másik államhoz kerülésével az ingatlan tekintetében korábban fennálló minden jog és kötelezettség megszűnik. A kicserélt területeken a tulajdonváltással kapcsolatosan felmerülő utólagos kártérítési igényt azzal az állammal szemben kell érvényesíteni, amelynek államterületén ezek a területek az államhatár megváltozása előtt voltak. Azzal az állammal szemben, amelynek a tulajdonába a területek kerültek, semmilyen kártérítési igény nem támasztható.

Az ingatlan-nyilvántartási változásvezetéshez szükséges változási vázrajzokat és egyéb munkarészeket a FÖMI készíti el a határok-mányok hatályba lépését követően. Az elkészített munkarészek alapján az illetékes járási hivatal (korábban körzeti földhivatal) lefolytatja a munkarészek vizsgálatát, szükség esetén hibajavítást ír elő, majd záradékolja a változási vázrajzokat. Ezt követi a változásvezetés magában az ingatlan-nyilvántartásban. A folyamat végén, a bejegyző határozat jogerőre emelkedésekor válik az államhatár véglegesen „átvezetetté” az ingatlan-nyilvántartásban.

Az ingatlan-nyilvántartási térképek változás-vezetése

Mint bármely más földmérési munka, az államhatárral kapcsolatos munka is adatgyűj-

téssel kezdődik. A hivatalos megkeresés alapján az illetékes járási hivatal szolgáltatja a változással érintett ingatlanok hitelesített adatait. Az adatgyűjtéssel egyidejűleg az államhatár mint közigazgatási határ változásával kapcsolatos földmérési munkát az illetékes megyei hivatalhoz is be kell jelenteni. Az államhatár változása következtében Magyarországhoz kerülő területek művelési ágát, minőségi osztályát és kataszteri tiszta jövedelmét is meg kell állapítani a járási hivatalnak.

Földmérési munkarészek

Az adatszolgáltatás megtörténte után a hitelesített adatok és a határok-mányok adatai alapján kezdődik meg a változások átvezetéséhez szükséges, sok odafigyelést kívánó, sokszor bonyolult mérnöki munka. Az államhatár változása során az érintett ingatlanokat szinte minden esetben meg kell osztani. Ritka eset az, ha egy földrészlet teljes egészében kerül át a másik államhoz. A megosztás során ki kell alakítani az államhatár új vonala által leválasztott (átadott) és visszamaradó területeket. Az államhatár változásakor nincsenek területi „minimumok”, legkisebb leválasztható területek, ezért gyakran fordul elő, hogy műszakilag a terület ugyan néhány tized négyzetméter, de a négyzetméterre kerekítés miatt az ingatlan-nyilvántartásban 0 négyzetméter területű ingatlanok keletkeznek. Az államhatár-változás átvezetését követően ezeket célszerű összevonni a szomszédos, azonos jogállású (azonos tulajdonossal, vagyongazdálkodóval rendelkező) földterületekkel.

Az állami átvételi vizsgálat

Az államhatár változásával kapcsolatos munkarészeket először a megyei hivatalhoz kell vizsgálatra benyújtani. A megyei hivatal a bejelentés visszaigazolásában meghatározottak meglétét vizsgálja, és megfelelőség esetén a munkarészeket továbbítja az illetékes járási hivatalnak, amely lefolytatja az állami átvételi vizsgálatot a földügyi jogszabályok és a szakmai szabályzatok alapján. A záradékolással a

■ Változási vázrajz a Hernád változásáról

földmérési munka befejeződik, és megkezdődik az ingatlan-nyilvántartási eljárás.

Az ingatlan-nyilvántartási eljárás

Az ingatlan-nyilvántartási eljárás megindítása – az ingatlan-nyilvántartás egyik alapelve szerinti, ún. kérelemhez kötöttség értelmében – az ügyfél kérelmével vagy a hatóság megkeresésével történik.

Az államhatár változásának átvezetése esetében a kérelmet (megkeresést) a FÖMI nyújtja be az ingatlanügyi hatósághoz (a földhivatalhoz) a záradékolt munkarészekkel együtt. Az ingatlan-nyilvántartás ún. okirathoz kötött ségi elve értelmében az államhatár-változás átvezetésének alapja minden esetben a jogszabályban kihirdetett nemzetközi szerződés és a szintén jogszabályban kihirdetett határozomány. Az ingatlanügyi hatóság a kérelem és a hozzá tartozó záradékolt munkarészek alapján határozatban rendelkezik az államhatár változásával kapcsolatos, az ingatlanokat érintő változásokról. Az átadott területeket törli a nyilvántartásból, az átvett ingatlanokat bejegyzi a nyilvántartásba.

Az új ingatlanok további sorsáról, vagyonezelőiről, esetleges értékesítésükről a határozat jogerőre emelkedése után majd a Magyar

Állam képviseletében az MNV rendelkezik. A határfolyókon bekövetkezett változások során átvett ingatlanok általában a területileg illetékes vízügyi igazgatóságokhoz kerülnek vagyonkezelésbe.

Összefoglaló

Az első, de különösen a második világháborút követően hazánkban – de kijelenthetjük, hogy szinte valamennyi kommunista államrendű országban – az államhatár szinte tabunak számított. A politikai rendszer fenntartását célzó szabályok akadályozták, nehezítették nemcsak az államhatár átlépését, de még megközelítését is. Az államhatár megjelölése és felmérése, a határjelek mibenléte ismeretlen téma volt a társadalom túlnyomó többsége előtt.

A földmérő szakemberek korábban nem kaptak tájékoztatást sem a közép fokú, sem a felsőoktatásban az államhatárral kapcsolatos munkákról. A magyar jogszabályokban csak 1996-ban jelent meg az államhatárral kapcsolatos földmérési munka. Teljesen rendezetlen volt az államhatár kapcsolata az ingatlan-nyilvántartással. A változásvezetés esetleges, ad hoc jellegű volt.

Az elmúlt évtizedek változásai következté-

ben lecsökkent az államhatár elválasztó jellege, ugyanakkor felerősödött „külső birtokhatár” jellege és erősödött az összekötő szerepe. Szabadon megközelíthető és átjárhatóvá lett a megfelelően dokumentált és a természetben láthatóan megjelölt államhatár.

Felhasznált irodalom

Alkotmánytan. Szerk.: Kukorelli István. Bp., 2007.

Államtan. Az állam általános elmélete. Szerk.: Takács Péter. ELTE ÁJK, kézirat, 2005.

Boros Gizella: Ingatlan-nyilvántartási specialitások és a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004.

évi CXL. törvény (Ket.) összevetése. *Geodézia és Kartográfia*, 61. (2009) 4:24–29.

Inotai András: Nemzetközi jog. Előadásjegyzet, 1995.

Jellinek, Georg: Általános államtan. Bp., 1994.

Sallai János: Az államhatárok. Bp., 2004. (Változó világ sorozat 58. kötet)

Sallai János: A magyar–osztrák határ történetéről a XVIII. századtól napjainkig. *Soproni Szemle*, 50. (1996) 4:289–301.

Shaw, Malcolm N.: Nemzetközi jog. Bp., 2008.

Szemesi Sándor: Az államterület és tartozékai, tengerjog, folyók. Előadásvázlat, Debreceni Egyetem, 2004.

- Az Ipoly, a Sajó és a Ronyva határfolyók vízgazdálkodási szabályozása miatt a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság szerződést kötött Pozsonyban 1997. április 21-én az államhatár megváltoztatásáról. Ennek értelmében a felek kölcsönösen 24 393 négyzetméternyi államterületet cseréltek ki. A szabályozott határfolyók régi és új medre azonban összességében nem egyforma nagyságú államterületet választottak le, így a magyar félnek a IV. és a IV./1. számú határjelek között Tésa község külterületén 10 106 négyzetméter területet szárazulaton kellett átadnia a teljes kiegyenlítés miatt. A határvonal megváltozása miatt a IV. számú szakaszhatárkövet mintegy 100 méterrel kellett áthelyezni. A határjel súlya kb. 300 kg volt, így daru segítségével helyezték át a határjelet az új helyére.